

MATERIÁLY PRO ŽÁKY S SPU

FUNPARK 1

ANGLIČTINA PRO 3. ROČNÍK ZŠ

Kristýna Elišková
Věra Forejtová
Tereza Hnátková

MATERIÁLY PRO ŽÁKY S SPU

FUNPARK 1

ÚVOD

Pojem SPU označuje tzv. specifické poruchy učení, mezi které patří dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie. Při výuce angličtiny potřebují intenzivní pozornost především žáci s dyslexií a dysortografií. Pro zjednodušení budeme dále užívat buď slovní spojení žák se SPU, nebo žák s dyslexií, protože v mezinárodních definicích této speciální vzdělávací potřeby jsou zahrnuté i obtíže v písemném projevu vyjádřené v ČR slovem dysortografie. Pro některé z těchto dětí může být osvojování cizích jazyků velmi náročné, stejně jako je pro ně náročná práce v českém jazyce. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že každý žák s dyslexií je jedinečný. Předem nemůžeme odhadnout, zda bude osvojování cizího jazyka pro daného žáka problém. Někteří se potýkají s češtinou, ale angličtinu zvládají.

Pokud se obtíže v angličtině objeví, mohou mít různý charakter. Někteří žáci čelí obtížím s výslovností, jako by neslyšeli, jak se mají slovíčka vyslovit. Je to způsobeno oslabeným fonemickým povědomím, což je tzv. jádrový symptom dyslexie. Jiní mohou mít obtíže se zapamatováním si slovní zásoby – jeden den se zdá, že vše umí, druhý den je to naopak. To pramení z oslabené krátkodobé a pracovní paměti, což jsou velmi časté symptomy dyslexie. Další žáci dobře hovoří, ale vůbec se jim nedaří slova psát. A další mohou dobře zvládat učivo, pokud jde o procvičování jednoho tématu, ale jakmile nakombinujeme více okruhů slovní zásoby nebo více gramatických jevů, nedaří se jim. To může souviset se zhoršenou automatizací informací, oslabeným implicitním učením – i to bývá příznak dyslexie. U řady dětí se všechny tyto obtíže kombinují. Navíc mají z angličtiny strach, protože očekávají stresové situace, a dopředu se přesvědčují, že jim učení nepůjde. Do učení se tak promítají i emocionální a motivační proměnné.

Dyslexii bychom neměli považovat za handicap či deficit, ale měli bychom k ní přistupovat tak, že žáci se SPU se učí jinak. Umí se naučit, ale potřebují nalézt optimální způsob, jak si učivo osvojit. To vyžaduje flexibilitu učitelů, protože ne každému žákovi s dyslexií vyhovuje stejný postup. Neméně důležité je také žákům naslouchat a pozorovat, kdy se jim daří. V takových momentech totiž zřejmě využívají vhodné a efektivní strategie učení.

Přestože víme, že některé činnosti budou potřebovat více procvičovat a učení bude nutně intenzivnější (v případě cizích jazyků to tak bývá velmi často), současně je důležité uvědomit si, jaké jsou jejich silné stránky. Co dělají rádi? Jaké mají koníčky a zájmy? Sportují? Malují a tvoří? Bavi je matematika? Jestli se jim tyto činnosti líbí, je vysoce pravděpodobné, že při nich využívají dovednosti, znalosti i schopnosti, které představují jejich silné stránky. Vypozorované informace potom využijeme při osvojování látky, která je pro ně náročná, a učivo zprostředkujeme takovými způsoby, které jsou jim blízké. Pro představu uvádíme několik příkladů.

Sportovci, kterým je blízký pohyb – při osvojování slovíček a jejich výslovnosti si co nejvíce všimáme pohybu úst. Můžeme ho i přehánět, ale tak, aby byl zachován požadovaný pohyb, jen ho zvětčíme a stejně vedeme žáka. Ať si všímá pohybu, ať registruje, jak hýbe ústy, jak má nastavená mluvidla. Při osvojování slovíček je necháváme žáka psát, bez ohledu na kvalitu písma, pohyb při psaní mu může pomoci. Fráze, které se má žák naučit, může současně krokovat – co slovo, to krok. Pro osvojení slovíček lze také využít kostky ze hry scrabble nebo Angličtina v kostce a slova nechat žáka skládat z písmenek, tedy kostek. Fyzická manipulace mu pomáhá si slovíčka zafixovat.

Dobří počtáři, kteří se potýkají s jazykem – všechny číselné údaje píšeme slovem i vyjadřujeme číslicí. Při osvojování slovíček si všímáme, z kolika písmen se skládají. Při osvojování frází obdobně počítáme, kolik slov nebo jiných částí daná fráze má, tedy kolik toho žák musí říct. U slovíček, vět apod. provádíme třídění do skupin a zvažujeme, kolik je skupin a kolik slov či frází každá skupina obsahuje.

Výtvarně zdatní žáci – ke slovíčkům je necháváme kreslit značky, symboly, schematické obrázky, které jim pomohou si význam slov lépe fixovat. Pobízíme je, ať si najdou svůj obrazový anebo barevný systém, který jim pomůže slova a fráze lépe zvnitřnit. Můžeme slovíčka rozdělit do skupin podle určité logiky (např. čísla, označení lidí, pocity, školní potřeby). Ať si žáci každou skupinu nějak barevně vyznačí – mohou je touto barvou psát, nebo si je mohou příslušnou barvou zvýraznit. Vždy je důležité, aby si kresby a barevné symboly vymysleli žáci sami, případně jen s nepatrnou nápovědou. Když jim barvy a obrázky vnutíme, nemusí systém fungovat, bude pro ně matoucí, že si mají pamatovat informace navíc.

V tomto duchu jsou uchopeny i tipy v této příručce. Jak k žákům se SPU přistupovat, jak s nimi některá cvičení řešit, co jim může pomoci. Mimo to je pro mnohé žáky se SPU důležité, že jsou jim slovíčka, fráze nebo gramatika zprostředkovány s využitím různých myšlenkových operací. Někdy se jim nedaří zpracovat prosté oznámení, že se něco nějak řekne nebo nějak dělá, a potřebují porozumět logickým souvislostem. Často pomáhá analytické myšlení, kategorizování, porovnávání, případně generalizace. To vše jsou myšlenkové operace, které když do učení zapojíme, některým žákům najednou začne jazyk dávat větší smysl.

PŘÍKLAD: osvojování číslovek thirteen – nineteen

Porovnávání a generalizace – podívejte se na všechny číslovky a všimněte si, co mají společného → nalezneme **teen** a rovnou si řekneme, že se tato část u všech slovíček stejně píše i čte.

Analytické myšlení a porovnávání – rozdělte (analyzujte) slova na dvě části → druhou jsme už prozkoumali. Připomíná nám něco i první část? U **fourteen, sixteen, seventeen, eighteen, nineteen** si všimneme, že první polovinu také známe, žáci se slovíčka učili (vyslovují se a píšou stejně) → u zbývajících číslovek si můžeme porovnat, v čem se shodují, v čem jsou jiné (**three X thirteen; five X fifteen**).

Velmi často se při výuce žáků se SPU hovoří o tzv. multimodálním přístupu, tedy zapojení co nejvíce smyslů. Ani tento přístup ovšem není všespásný. Pro některé žáky může být matoucí. Když jsou obklopeni příliš mnoha pomůckami, barvami, dělají příliš mnoho činností, učivo se nefixuje. Naopak se to důležité ztratí mezi mnoha dalšími postupy, pokyny a informacemi, které žáka zahlťují. Vždy je tedy nutné volit takové způsoby výuky, které máme prověřené u konkrétního žáka a víme, že mu opravdu pomáhají. Proto se budeme snažit nabízet více různých tipů, jak žákům učivo zprostředkovat či jak je s nimi trénovat. Neznamená to ale, že je nutné využít všechno.

Pokud je pro žáky osvojování cizího jazyka náročné, ani alternativní způsoby učení nemusí vždy pomoci. Je zapotřebí počítat s faktem, že žáci potřebují procvičovat učivo častěji a pracovat více, ač výsledky někdy nejsou zdaleka tak vynikající, jako u jiných žáků, kteří se ani nemusí moc snažit. To je hodně demotivující situace. Musíme s tímto faktem pracovat a každou iniciativu a projevy vůle se učit významně oceňovat. V této souvislosti se také nabízí možnost pedagogických intervencí se zaměřením na osvojování cizího jazyka. Jako velmi efektivní se ukazuje tzv. předučení. Jinými slovy, to, co budeme se žáky probírat ve výuce, ještě předtím procvičíme se žáky se SPU. Když se pak s učivem ve třídě setkají, už jim bude povědomé. Snížíme riziko, že zažívají ve výuce situace, kdy jsou bezradní, neví a čekají, až někdy v budoucnu na doučování vše proberou individuálně. Pak se ovšem ve třídě málokdy zapojí. V tomto smyslu je doučování neúčinné, vhodnější je příprava předem.

V pracovní učebnici **FUNPARK** se děti na každé stránce setkávají s novými slovíčky, současně se ale předchozí slovní zásoba průběžně vrací a opakuje. Na nová slovíčka je vhodné žáky se SPU vždy připravovat předem a zároveň je důležité stále připomínat, co už bylo probráno. Takto je učebnice koncipovaná, k tématům se cyklicky vrací. Opakování slovní zásoby a frází je pro žáky se SPU klíčové. Je užitečné nepředpokládat, že žák už něco ví a zná, vždy je vhodné se ptát, co si pamatuje, a v případě nutnosti ochotně sdělovat, o čem se jedná, připomínat, opakovat, procvičovat.

I HELLO!

DVOUSTRANA 4-5

2

LISTEN, READ AND ACT. / POSLOUCHEJ, ČTI A PŘEDVEĎ.

Věta **My name is ...** může být pro žáky se SPU, kteří mají zhoršené fonemické povědomí, náročná. Je žádoucí jim ji zopakovat velmi pomalu, po částech, nechat je, aby jednotlivé části rovnou říkali s učitelem. Může pomoci, když si společně ukazujete, jaké je postavení mluvidel, jak artikulovat jednotlivá slova z věty – nelze spoléhat jen na to, že žák slyší, co má říkat, a dokáže si větu sám rozdělit na menší logické části.

4

LISTEN, SPEAK AND POINT. / POSLOUCHEJ, ŘÍKEJ A UKAZUJ.

Cílem tohoto cvičení je pro žáky se SPU to, že slyší řadu a poznávají, že jde o čísla, případně na čísla ukazují, nemusí je přímo jmenovat.

DVOUSTRANA 6-7

1

LISTEN AND SAY. / POSLOUCHEJ A ŘÍKEJ.

Kdo má obtíže s krátkodobou pamětí, nebude si názvy barev pamatovat. Pokud je slyšel žák poprvé, ztratí se mezi dalšími informacemi. Doporučujeme vytvořit ve třídě dvojice, v nichž jeden bude **study buddy**. V ideálním případě půjde o dva žáky, kteří si navzájem mohou pomoci – jeden bude druhému pomáhat v hodinách angličtiny, druhý třeba v hodinách matematiky nebo tělesné výchovy.

4

CIRCLE THE CORRECT NUMBER. / ZAKROUŽKUJ SPRÁVNOU ČÍSLICI.

Kombinace více témat z nového učiva může být náročná. Podle potřeb žáka a organizace třídy lze volit některou z forem podpory. Klíčové je, aby žák zůstal aktivní, něco dělal, nepropadal beznadějí, že je dezorganizovaný, neví, co je jeho úkolem, zatímco ostatní pracují. Navrhujeme několik kroků, jak v tomto cvičení postupovat:

1. Stůjte u žáka, ukazujte na řádek, kde se pracuje.
2. Mějte po ruce flashcards s barvami a ukazujte na příslušnou barvu, čísla ať zkouší žák sledovat sám.
3. Ukazujte číslo na prstech, nechejte žáka samostatně sledovat barvy.
4. Dejte žákovi k dispozici study buddy.

T

Při nácvičce výslovnosti čísel **thirteen** a **thirty** je vhodné zkusit také popsat, jak jsou mluvidla uspořádaná, jak nastavit jazyk, pusu, rty, zuby. Žáci se soustředí na pohyb, který je pro správnou výslovnost nutný.

DVOUSTRANA 8-9

- 1** **LISTEN TO A SONG AND TOUCH. / POSLOUCHEJ PÍSNÍČKU A DOTKNI SE.**

Než začnete cvičení řešit, je důležité si názvy čísel se žáky pečlivě procvičit, zopakovat.

- 3** **LISTEN, POINT AND WRITE. / POSLOUCHEJ, UKAZUJ A NAPIŠ.**

Žáci s obtížemi v angličtině poslouchají, ukazují a znázorňují, nemusí zatím psát.

I IN MY BAG

DVOUSTRANA 12-13

- 4** **COLOUR, LISTEN AND PLAY. / VYBARVI, POSLOUCHEJ A HRAJ.**

U žáků se SPU nemůžete spoléhat na to, že si názvy barev pamatují. Je vhodné si všechny názvy před zahájením cvičení zopakovat. Lze také využít flashcards a barvy si ukazovat, zatímco si připomínáte jejich názvy.

DVOUSTRANA 14-15

- 4** **LISTEN AND COLOUR. / POSLOUCHEJ A VYBARVI.**

Před zahájením cvičení je opět zapotřebí připomenout názvy barev i školních pomůcek. Můžete opět ukázat flashcards s barvami, žáci mohou společně nebo individuálně opakovat, co vidí.

I HAPPY BIRTHDAY

DVOUSTRANA 16-17

2

MATCH. / SPOJUJ.

Žákům se SPU může pomoci, pokud provedete analýzu číslovek 14–19. Upozorněte na to, že druhá část slova je vždy stejná. Trénujte výslovnost **teen** – tuto část slova se žáci naučí vyslovovat zvlášť. Všimněte si první poloviny slov, která se mění. Můžete je porovnat se slovy 4–9, aby si žáci všimli, že slova jsou podobná, že už je znají. Využijte proces analýzy a porovnávání.

5

READ AND WRITE. / ČTI A NAPIŠ.

Červená cvičení jsou určena pro žáky, kteří už mají zkušenost s angličtinou. Pokud je chcete s žáky projít, mohou číslo zapsat číslicí.

DVOUSTRANA 18-19

1

LISTEN, READ AND ACT. / POSLOUCHEJ, ČTI A PŘEDVEĎ.

Fráze **How are you?** a **Happy birthday!** je třeba vyslovit velmi pomalu, mnohokrát. Sledujte postavení mluvidel i pohyb mluvidel. Pokud věty nejdou žákům vyslovit, rozdělte je na kratší úseky. Pro žáky, kteří mají oslabené fonemické vědomí, jsou to velmi náročné fráze.

3

LISTEN AND CIRCLE. / POSLOUCHEJ A ZAKROUŽKUJ.

Když žák nevysloví číslo správně, řekněte mu ho a poproste ho ať ho ještě jednou zopakuje, abyste slyšeli, že registroval výslovnost.

I REVIEW

Cvičení je třeba s žáky se SPU probrat předem, připomenout si slovíčka a fráze, případně k napsaným větám připsat české významy konkrétních slovíček nebo nakreslit významy značkou, symbolem nebo schematickým obrázkem. Ideální je, pokud si vše udělají děti samy. Alternativou je připravit si ke každému cvičení sadu flashcards, kterou bude mít žák při ruce a může se do ní dívat. Sada musí obsahovat pouze ta slovíčka, která v daném cvičení jsou, vyhledávat ve větším množství by bylo matoucí.